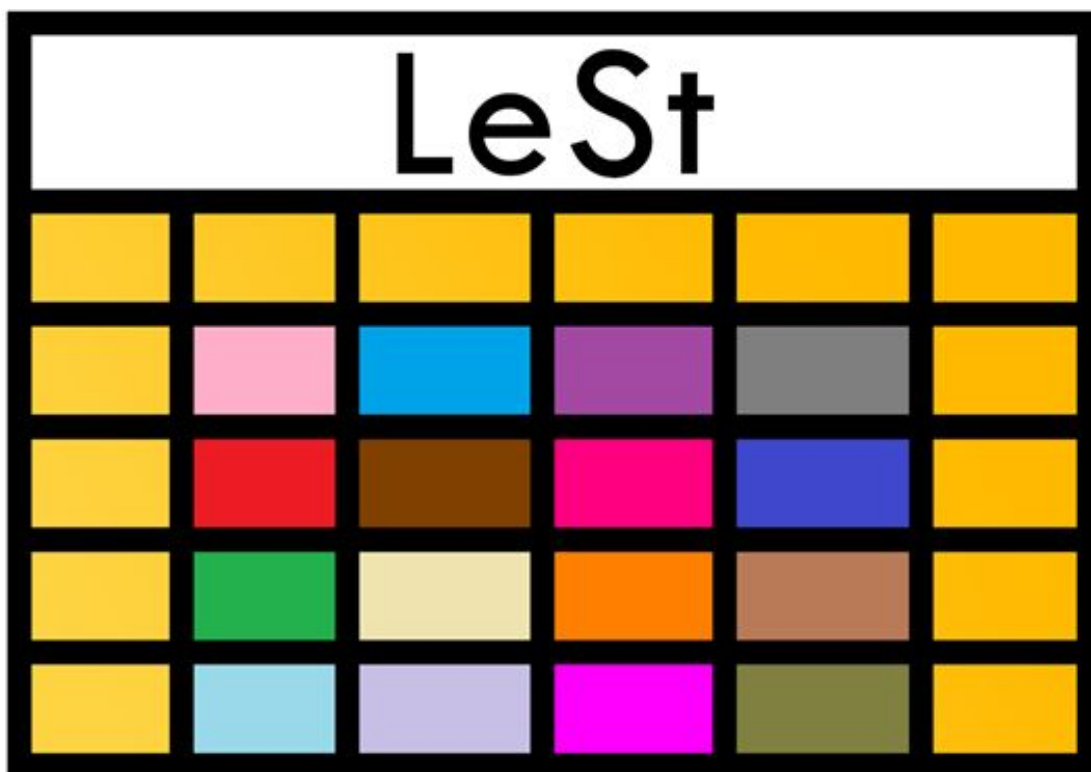


# LeSt - Kommunikasjonsbok

**#Alleharenstemme**

LeSt kommunikasjonssystem er utviklet av:  
**Lene Dåsvand Aanning & Stine Indergård**



## Veileder

LeSt veileder | 1. Utgave - Utarbeidet av Lene D. Aanning

LeSt Kommunikasjonsbok er laget i InPrint 3 med Widgit Symboler av NorMedia AS

Widgit Symboler © Widgit Software 2002-2020 Norsk: NorMedia AS



# Forord

LeSt kommunikasjonssystem er utviklet av Lene Dåsvand Aanning & Stine Indergård.

Lene D. Aanning har førskolelærer som grunnutdanning, med ett-årstudie i spesialpedagogikk og Mastergrad i spesialpedagogisk rådgivning retning utviklingshemning ved UIO samt, les og skriv 1 fra Oslo Met.

Stine Indergård har bachelor i spesialpedagogikk og Mastergrad i spesialpedagogisk rådgivning, retning spesifikke lærevansker fra UIO.

LeSt kommunikasjonsbok ble til på vinteren 2015, da vi fikk i oppdrag å organisere 3 permer med borrelås- symboler til en deltaker med autismespekterforstyrrelser. Første utgave hadde 12 kategoriord og 20 kontekstord, den har senere blitt utvidet til dagens størrelse som er 24 kategoriord (hvit bakgrunn) og 51 kontekstord (gul bakgrunn). Med utgangspunktet i LeSt visualiserer vi det fysiske språkmiljøet hos våre ASK- brukere/deltagere. Det utarbeides dagsplaner, handlingsrekker, spisebrikker, symbolsneller etc. som linkes til LeSt. Boka og systemet har blitt introdusert til deltagere som ikke har lyktes i tidligere forsøk med andre kommunikasjonsverktøy. Dette gjelder deltagere innenfor autismespekterforstyrrelser uten funksjonell tale og deltagere med lett til alvorlig grad av utviklingshemning, med delvis eller ingen funksjonell tale.

En stor takk til deltagere, foresatte og tjenesteytere, som har bidratt med konstruktive tilbakemeldinger. En stor takk til Linn Kristin Kirkfjell, Liv Dæhlen og Hjørdis Bitten Olsen for idemyldring og utarbeidelse av tilleggsmateriell. Dette har ført til at LeSt bok og LeSt system har blitt utvidet til dagens utgave.

En stor takk til Jannicke Ringstad i NorMedia som har gjort en fantastisk jobb med å «oversette» systemet og boka fra et annet symbolsystem til en versjon med Widgit Symboler.

*God fornøyelse!*

**NÅR DU BRUKER LeSt,**

**KAN PERSONER UTEN TALE FÅ KOMMUNISERT.**

**#ALLEHARENSTEMME**



# Innholdsfortegnelse

Forord	2
Innholdsfortegnelse	3
1: Hvem, hvorfor, hvordan, hva?	4
1.1 Hvem kan ha nytte av LeSt- kommunikasjonsbok?	4
1.2 Hvorfor LeSt?	4
1.3 Hvordan tilpasses LeSt den enkelte bruker?	4
2: Oppbygging av LeSt Kommunikasjonsbok	6
2.1 Forsiden	6
2.2 Kategori-/innholds ord	8
2.3 Kontekst-/rammeord	8
3: Tilpasning	9
4: LeStbok som system	10
5: NorMedia og InPrint 3	10
6: LeStbok hjemmeside	10
7: Bildekreditering og logoer	11

# 1: Hvem, hvorfor, hvordan, hva?

## 1.1 Hvem kan ha nytte av LeSt- kommunikasjonsbok?

LeSt er for personer uten funksjonell tale, både barn, unge og voksne som har mye på hjerte. Boka tilpasses den enkeltes behov og erfaringer i livet.

LeSt kommunikasjonsbok er intuitiv å bruke. Oppbyggingen av boka er gjennomført for at samtalepartnere i barnehage, skole, dagsenter, bolig og i hjemmet, enkelt kan sette seg ned å samtale med ASK-bruker, om temaer som både er kjent og ukjent for bruker.

## 1.2 Hvorfor LeSt?

LeSt er en kommunikasjonsbok som tar utgangspunkt i at personer uten funksjonell tale har behov for å snakke om det meste av livets hverdagslige hendelser og aktiviteter.

LeSt er en bok der tematavler er satt inn i et dynamisk system. Den er fargekodet og har nummererte navigerings sider.

LeSt er en bok der dagligdagse hendelser står i sentrum for kommunikasjonen. Systemet kan utvides i takt med brukerens nye erfaringer i livet.

LeSt organiserer ordene i kategorier. Når man lærer LeSt trenger ASK-bruker å vises hvor ordene befinner seg, hva de betyr i ulike sammenhenger og hvordan de kan brukes. Suksess for ASK-bruker avhenger av at samtalepartner viser og modellerer bruk av ord i hverdagslige sammenhenger. Språkmiljø må dannes.

Bruk av bilder i kommunikasjon kan sammenlignes med tegn til tale. Det er ikke et mål å modellere alle ordene i en setning. Poenget er å modellere kjerneordene i et budskap ved hjelp av 1-3 bilder. Dette tydeliggjør budskapet på en enkel måte.

LeSt er tenkt som toveiskommunikasjon med bildestøtte, der bilder hjelper ASK-bruker og samtalepartner til felles forståelse i kommunikasjonen.

## 1.3 Hvordan tilpasses LeSt den enkelte bruker?

Når boka er levert bruker, tilpasses den individuelt. Den kan lett tilpasses med utgangspunkt i individets livserfaringer og kommunikative ferdigheter (se side 11). Brukernes livserfaringer påvirker kategoriens innhold (symboler m/hvit bakgrunn),

mens brukernes kommunikative ferdigheter påvirker kontekstordene (symboler m/gul bakgrunn/ rammeord).

Individuelt vokabular utarbeides av brukernes nærpåsoner både i barnehage, skole, dagsenter, bolig og hjem. Veiledning, programvare og tilbehør er inkludert i produktet.

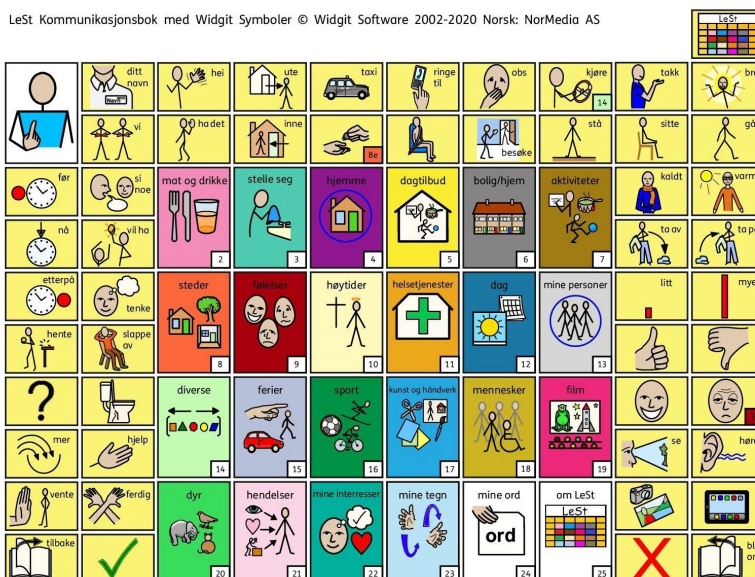
#### 1.4 Hva er målet med LeSt?

LeSt har til hensikt å effektivisere kommunikasjon og redusere frustrasjon.

LeSt tar utgangspunkt i normal språkutvikling. Ved normal språkutvikling blir spedbarn badet i språket lenge før de selv kan ytre seg. De får for eksempel gjennom auditiv stimuli «modellert» ordet «mamma» opptil flere ganger i timen per dag, før de ved 12 måneders alder selv kan ytre ordet «mamma».

Gjennom bruk av LeSt i vår kommunikasjon med personer uten funksjonell tale legger vi til et element i våre utsagn. Vi modellerer ved å peke på symbolet/ bilde som «matcher» utsagnet eller ordet som uttales. Dermed får individet uten funksjonell tale høre hvordan ordet uttales auditivt og vi viser gjennom modellering hvordan de kan ytre ordene «mamma», «yoghurt», «banan», «ball» etc uten bruk av tale. Ved bruk av LeSt blir personen badet i auditiv uttale og symbolkommunikasjon ved modellering. Med utgangspunkt i normal språkutvikling er LeSt vokabularet stort og mangfoldig.

## 2: Oppbygging av LeSt Kommunikasjonsbok



### 2.1 Forsiden

LeSt-bok er inndelt i 24 kategorier og **forsiden** er nøkkelen til å navigere seg frem inn i bokas vokabular. Hver kategori har sin unike fargekode og nummer. Den enkelte kategori har i tillegg sine unike underkapitler. Det betyr at kategori «spise og drikke» har fargekode rosa, link nummer 2 og underkapitlene: «drikke», «pålegg/lunsj» «varm mat» etc har individuelle nummer som «drikke» link nummer 2a og «varm mat» har linknummer 2c. Disse kodene vil du finne igjen i andre kategorier og kan dermed lett bla om til nye sider via linknummer og fargekode.





## 2.2 Finne frem i boka

Hver side i boka kan benyttes som en selvstendig tematavle uavhengig av andre sider. Kategoriordene har hvit bakgrunn og er ofte dem ASK brukere benytter. Nærpersoner utvider kommunikasjonen ved å sette sammen riktig kontekstord (rammeord). Eksempel «eplejuice» kan ASK- bruker peke på, mens nærpersoner kan sette dette i kontekst. Skal vi «hente» «eplejuice», var «Eplejuicen» «kald», «liker » du «eplejuice», vil du har «mer» «eplejuice».

LeSt Kommunikasjonsbok med Widgit Symboler © Widgit Software 2002-2020 Norsk: NorMedia AS

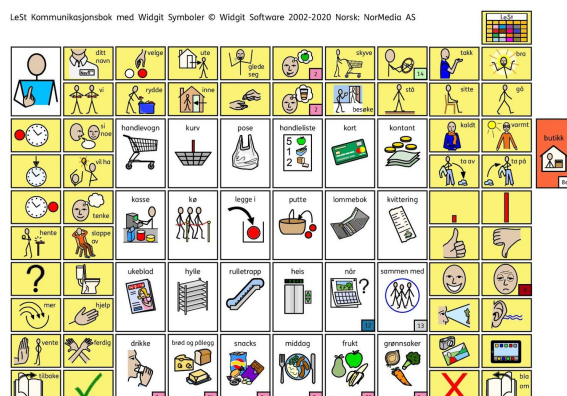


I både rammeord og kategoriordene kan det forekomme **linker** som er nummerert og fargekodet. Dette skal hjelpe samtalepartner og ASK- bruker å finne aktuell side. Eks, «drikke siden» 2a; der er det en handlekurv nederst til høyre (se bilde over), med rød liten link med henvisning 8e i symbolruten av en handlekurv. Handlekurven er symbolet for «butikk»/ at man kan gå «å handle» og «butikkside» vil man finne i kategorifarge rød som har nummer 8 og underkapittel e. «Butikk» finnes under kategori 8 «Steder».

LeSt Kommunikasjonsbok med Widgit Symboler © Widgit Software 2002-2020 Norsk: NorMedia AS



LeSt Kommunikasjonsbok med Widgit Symboler © Widgit Software 2002-2020 Norsk: NorMedia AS



## 2.2 Kategori-/innholds ord

Kategoriord er innholdsord som passer til den enkelte kategori. Disse ordene er visuelt like til det de representerer (ofte substantiv). Dermed er det disse ordene ASK-bruker raskt anvender. Dersom man kun velger å anvende tematavlen ovenfor når man er i butikken har man mulighet til det. I tematavlen 8e som her vises, er nederste rad av kategoriord representert med linker. Det viser at man kan velge å bruke overbegrep som «grønnsaker», men dersom det er en spesifikk grønnsak man er ute etter, viser linken til grønnsaksoversikten (rosa,2g).



## 2.3 Kontekst-/rammeord

Kontekst-/ rammeordene viser til hva kategoriord/innholdsord betyr, ved at rammeord knyttes til kategoriord, Eks: «du» - «liker»- «frukt», «liker ikke»- «snacks». Symbolene som vises i de doble radene både til høyre og venstre i rammen, gjentas på hver side i boka. Dette hjelper nærpersioner til raskt å finne frem til ønsket symbol kombinasjon, uavhengig av side. Rammeordene på toppen vil variere på ulike tematavler. Rammeord som opptrer ofte gjennom boka har fått dedikert plass, også her.

Enkelte rammeord mangler tekst i symbolruten. Dette er med hensikt. Med tekst kan det fort føre til krøll i kommunikasjonen, da vi som lesere henger oss for mye opp i det som står skrevet, i motsetning til det som passer i kontekst, eks:



Disse symbolene representerer «litt» og «mye», eller «få» og «mange» «kort» og «lang» ut i fra kontekst. Når det står «litt» og «mye», er symbolet definert på forhånd. Nærpersoner gir uttrykk for at tekst på slike ord er en ulempe i kommunikasjonen. Rammeordene er organisert slik at motsetninger står ved siden av hverandre. Alt er gjort i den hensikt å komme raskt til kommunikasjon.



Abstrakte symboler uten tekst, finner vi også i symboliseringen av tid. Klokkene; de representerer noe med tid eks «før», «nå» «etterpå» eller «tidligere» «nå» «senere» «i går» «i dag» «i morgen». Alt etter konteksten og vokabularet de anvendes med.

Bruk av symboler er ment som støtte til talen nærpersoner anvender, og ikke for å lære ASK-bruker å ytre seg grammatisk riktig. Ved at nærpersoner bruker visuell støtte til verbal hverdagskommunikasjon, opplever vi at ASK-bruker tar verktøyet raskt i bruk, uønsket adferd reduseres og relasjonen mellom tjenesteyter/ nærpersoner og ASK-bruker blir sterkere.

### 3: Tilpasning

Å tilpasse LeSt til hver enkelt bruker gjøres på en ganske enkel og genial måte. Det følger med klistremerker, som er stanset ut (A4 ark) og mal til å fylle inn rutene i InPrint 3 (InPrint 3 selges separat og følger ikke med LeSt kommunikasjonsbok) Se mer i guiden "Hvordan redigere LeSt kommunikasjonsbok med InPrint 3". Det er viktig å følge guiden når en printer egne klistremerker.

Nærpersoner kan enkelt ta bilde av ASK- bruker, legge bilde i mal, skrive ut og klistre bildet over eks symbolet «jeg» i LeSt. Dersom tematavlen «egentid», som ligger under kategori «nr 6» fargekode «grå» ikke oppleves tilstrekkelig med valgte aktiviteter, er det enkelt å klistre på ønskede symboler på tomme ruter, eller klistre over symboler som ikke er aktuelle.

Ved bruk av denne tilpasningsmuligheten kan eks. kategori «mine personer» link nr 13 raskt bli tilpasset med riktig persongalleri, med aktuelle tjenesteytere, nærpersoner, venner, lærere, familiemedlemmene som ASK- bruker kan vise til i sin kommunikasjon.

## 4: LeStbok som system

LeStbok er som tidligere nevnt tematavler satt i system. Det er fargekoder og linker, for enkelt å kunne navigere seg frem i spontan dialog. Med utgangspunkt i hvordan systemet LeSt er bygget opp, er tilleggsmateriell utarbeidet. Dette tilleggsmateriellet danner utgangspunktet i visualisering av det fysiske miljøet, ASK- bruker ferdes i.

Dagsplan/ ukeplan som er utarbeidet i A3 format, er en forstørret versjon av planen som er i kategori 12 «dag». Det er samme fargekoder som i LeSt.

Det er også utarbeidet spisebrikker i A3 format til frokost, lunsj og kvelds som knyttes opp mot LeSt-systemet med tilhørende ekstra ord og mal for å lage egne snelleord og dagsplaner. I tillegg finnes det tematavle maler som kan brukes i konkrete situasjoner og som kan supplere boka. (Disse må en fylle ut ferdig selv, men det ligger et eksempel). Noen ganger er det lettere å bare bruke en tematavle fremfor hele boka.

Gjennom tilleggsmateriellet som er knyttet til LeSt gjøres ASK tilgjengelig og tjenesteytere blir bevisst sin rolle i språkmiljøet.

## 5: NorMedia og InPrint 3

Normedia er leverandør av LeStbok. Gå inn på [www.normedia.no](http://www.normedia.no) for mer informasjon knyttet til salg og bestilling av LeSt Kommunikasjonsbok, og se utvalget av ulike type programvare knyttet til ASK. InPrint 3 som er programmet en kan redigere LeSt kommunikasjonsbok selges også hos NorMedia.

## 6: LeStbok hjemmeside

På [www.LeStbok.no](http://www.LeStbok.no) kan man få ytterligere informasjon om produktet. Det kan lastes ned ulik tilleggsmateriell. Med andre ord «stjel og del»

Gode ideer tas imot med takk og legges på hjemmesiden, slik at andre også kan benytte seg av gode løsninger.

Ved spørsmål om LeStbok kontakt,

[Lene@lestbok.no](mailto:Lene@lestbok.no)

[Stine@lestbok.no](mailto:Stine@lestbok.no)

## 7: Bildekreditering og logoer

Vi har fått bruke flere logoer og foto i LeSt kommunikasjonsbok - stor takk til :

### Opplysningskontoret for:

- Frukt og grønt - <https://www.frukt.no/>
- Egg og kjøtt - <https://www.matprat.no/>
- Meieriprodukter - <https://www.melk.no/>
- Brød og korn - <https://brodogkorn.no/>

For bruk av bilder av matretter knyttet til julemiddag og julebakst i kategori 10 "Høytid"

**Youtube.com** for bruk av logo - YouTube og YouTube-logoen er registrerte varemerker som tilhører Google LLC - [www.youtube.com](http://www.youtube.com)

**Ringnes AS** for bruk av bilder av deres brus og mineralvann - <http://www.ringnes.no/>

**Fred Jonny** : Fotografi av Marcus&Martinus (side: Aktivitet/min musikk/7a1)

**Jørgen Gommæs / Det kongelige hoff** - Fotografi av Kongen og Dronningen og fotografi av Kronprinsen og Kronprinsessen - <https://www.kongehuset.no/> (side: Høytid/17.mai 10e)

### Stor takk til matbutikkene:

MENY, KIWI, REMA 1000, COOP (Prix, Extra, Mega, Obs), Europris, Nille og Narvesen for å la oss bruke deres logo. (side: Steder/kjedebutikk 8f)

### Stor takk til serveringsstedene:

EGON Restaurant, Åppes Pizza, Domino`s Pizza, McDonalds, Kaffebrenneriet og Espresso House for å la oss bruke deres logo. (side: Steder/spisesteder 8g)

NÅR DU BRUKER LeSt,  
KAN PERSONER UTEN TALE FÅ KOMMUNISERT.

#ALLEHARENSTEMME



Widgit Symboler © Widgit Software 2002-2020 Norsk: NorMedia AS

